

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת נדרים מ"ב - מ"ח ♦ כלים ד', ג' - ה', א'

בס"ד, י"ח תמוז תשע"ה

גליון מס' 841

השבוע בגליון

- ♦ עד מתי מופקרת הקרקע לצורך לקיטת פירות?
- ♦ הגדרת הבעלות הממונית של בעלי חברה בע"מ
- ♦ הראשון שהקים חברה בע"מ
- ♦ בנק רשאי ללוות בריבית?
- ♦ ההבדל בין ממון 'ציבורי' לממון משותף

♦ האם רק פירות השדה הפקר, או גם הקרקע והעצים עליהם הם גדלים?

- ♦ "פירות נכרים", המחלוקות וההשלכות
- ♦ הפרשת תרומות ומעשרות מפירות שביעית
- ♦ שינויי גירסאות בגמרתנו
- ♦ שדה של אשה
- ♦ הפקרת השדה בשמיטה כיצד?

דבר העורך

ש"ס אחד לי - ש"ס אחד לה

במחזור הקודם של הדף היומי, כאשר אחזו במסכת נדרים, דוק של דמעות מילא את עיני מתפללי ובאי בית הכנסת סוכטשוב בבני ברק; הרה"ר ר' שלום ליבוביץ ז"ל, מוותיקי המתפללים, הלך לעולמו, ומקרב לומדי הדף היומי נעקר לומד שרשי, עקבי ומסור עד כדי השתאות והתפעלות.

סיפר הרה"ג ר' משה קובלסקי שליט"א: **אני** זצ"ל מסר שנים ארוכות שיעור דף-היומי בבית הכנסת. בעת הקמת השיעור אשתו של ר' שלום הביעה בפניו את רצונה העז שישתתף בשיעור הדף היומי, ר' שלום נענה בלב שלם והחל להשתתף בשיעור, אך לאחר זמן-מה ר' שלום הינה בפניה את צערו על כי אינו מסוגל להשתתף בשיעור. לאותו מכריעה אותו. היא לא חסה על טרחתה ואמרה לו: כשאנו חוזרים מן העבודה אתה תלך לנוח ואני אמלא את המטלות שאתה אמור לבצע. ר' שלום התרגש והתפעם ובו במקום סיכם עמה כי זכות לימוד התורה שלו תחולק ביניהם שווה בשווה. **לאחר** שנים הוא פגש אותי וסיפר לי בהתרגשות: ברוך ה' כבר זכיתי בש"ס אחד עבורי ובש"ס נוסף עבורה. עתה אני מתחיל את הפעם השלישית!

דף מב/ב ארעא נמי אפקריה

"פירות נכרים", המחלוקות וההשלכות

סביר להניח כי רבים יודעים שבשנת השמיטה יש דיון לגבי "פירות נכרים", אם הם חייבים במעשר. במאמר זה נברר את שורשי הנידון הבנוי משלש מחלוקות נדבך על גבי נדבך, כפי שמבאר את הדברים הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו דרך אמונה (הלכות שמיטה ויובל פרק ד' הלכה כ"ט בביאור ההלכה). תחילה נפרוש את המוסכמות ולאחר מכן נגש למחלוקות.

יכול ארץ ישראל חייב בתרומות ומעשרות. קיימת דעה כי קרקע המצוייה בבעלות נכרי פוקעת ממנה קדושת ארץ ישראל והיא פטורה מתרומות ומעשרות, אך רוב הראשונים נוקטים שלא פקעה קדושת הקרקע ודין פירותיה ככל יכול הגדל בארץ ישראל, שאם נגמרה מלאכתו בידי יהודי - חייב בתרומות ומעשרות [אם הנכרי קצר את היבול וגמר את מלאכתו בגורן, אין הם חייבים בתרומות ומעשרות. אך אם יהודי קנה את היבול לפני שנגמרה מלאכתו, הוא מתחייב בהפרשת תרומות ומעשרות כי הקרקע קדושה בקדושת ארץ ישראל].

יכול שביעית קדוש ומופקר לכל: ציוותנו תורה: "והשביעית תשמטנה ונטשתה". יכול הגדל בארץ ישראל, ישמט מבעליו וינטש לכל. זאת, ועוד: יכול השביעית קדוש ויש לנהוג בו בהתאם, כגון: אסור לסחור בו, יש להשתמש בו רק לצרכי אכילה, ועוד. ומכאן למחלוקות.

קדושת שביעית בפירות נכרים: כאן נחלקו גדולי עולם אם קניין של נכרי בקרקע מפקיע ממנה את קדושתה לעניין שביעית, שפירות הגדלים בה אינם קדושים בקדושת שביעית. הבית יוסף סובר כי קדושתה בטלה לעניין שביעית ולפיכך בפירות אלה מותר לסחור, להשתמש גם שלא לצורך מאכל ועוד. ואילו המבי"ט, ובנו המהרי"ט, ועוד, סבורים כי כשם שקדושת ארץ ישראל לא בטלה מקרקע המצוייה בבעלות גוי כך גם לא בטלה ממנה קדושתה לעניין שביעית ופירות אלה קדושים בקדושת שביעית לכל דבר ועניין.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה יצחק זיסר** ז"ל ב"ר אהרן שרגא ז"ל
נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ז ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכטשוב בני-ברק **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ר **אבנר רייכמן** ז"ל
ב"ר אברהם שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י חתנו ובתו
הרה"ר **אשר ושושנה אורנשטיין** שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ר **שלמה זבולון בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע כ"ב בתמוז תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים

לעילוי נשמת

מרת **שרה חיה שמלצר** ע"ה
ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע כ"א בתמוז תש"ע
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידינו משפחת **שטמברגר** שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הרה"ר **משה בעער** ז"ל בן ר' יהודה ז"ל
נלב"ע בעש"ק כ' בתמוז תשע"ג **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה

האושר המזוכך שאפך את ישותו הקרין ועטף את כל מי שהיה סביבו באותם רגעים.

נזה היה ר' שלום, איש טהור שעניו הטובות לטיפו בחום של קדושה את כל מי שבא עמו במגע. **מסירותו** המופלאה ללימוד תורה באה לידי ביטוי עז עוד יותר בעת זקנותו.

בשנותיו האחרונות קשתה עליו ההליכה, ואשתו היתה ממתינה לו יום-יום ליד בית הכנסת כדי ללוותו משיעור הדף היומי, הממשיך להתקיים עד היום. שנים ארוכות היו דרי הרחוב ועוברים ושבים רואים את ר' שלום מהלך באיטיות שהלכה והואטה עד כדי שהיה עליו להלך שעה תמימה כדי להגיע לבית הכנסת! אך הוא לא וויתר.

לאחר שנחלש עוד יותר דמו עליו כהר תלול ארבעת הבניינים שמפרידים בינו לבין בית הכנסת, אך ר' שלום לא וויתר! מידי יום ביומו המתנה לו מונית להסיעו. על שיעור תורה לא מוותרים!

ר' שלום ז"ל היה יהודי המשתייך לדורות הנעלמים ומסתלקים מאינתו.

תקופה קצרה לפני פטירתו ביקשו בני המשפחה כי יעבור לדירה אחרת, אך הוא התנה תנאי בל-יעבור: "הדירה צריכה להיות קרובה לבית הכנסת, כדי שלא אפסיד שיעור הדף היומי!". לבסוף העדיף ר' שלום לעבור לבית אבות. וכל כך למה? הסכיחו ושמעו!

באחת השבתות אזל כוחו ונבצר ממנו להלך לבית הכנסת לתפילת שחרית. ר' שלום החל לבכות ואמר כי זו פעם ראשונה בימי חייו שאינו שומע "קדושה" בבוקר! אין הוא חפץ להמשיך להתגורר כאן. שמה תאמר כי היה זה בכי ותו לא? הס מלהזכיר! ר' שלום ואשתו עקרו לבית אבות! בבית האבות שב החיוך לפניו של ר' שלום, הוא יכול להגיע לבית הכנסת לכל התפילות.

הזרות הקודמים זכו לגדל יהודים בעלי אמונה תמימה, פנימית, עמוקה, שלאורה ועמה הם סללו את דרכם בחייהם.

תהי דמותו הטהורה אות ומופת לדורות הבאים. **יהי זכרו ברוך.**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-93-67 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מו/א קונם בית זה שאני נכנס

פחותו של רבי עקיבא איגר

סיפר המהר"ל דיסקין זצ"ל:

כשישב אבי על כס הרבנות בלומז'א, בא לשם פרוש בן תורה, ישב בבית הכנסת ונדר כי לא ייצא משם ימים רבים.

הדבר גרם צער לבני העיר שנאלצו להביא את ארוחותיו לבית הכנסת; בפרט היה הדבר מסובך ביותר בשבת, שכן אז לא היה עדיין עירוב בעיר.

פעם נזדמן לשם רבי עקיבא איגר ונכנס אצל הרב. כשמע על אותו פרוש הביע את רצונו לראותו. יצאו הוא והרב לבית הכנסת, ומי רואה אותם יוצאים ואינו יוצא...

דין 'הפקר' בפירות נכרים: מחלוקת נוספת ניטשה ביניהם לגבי דין "הפקר" בפירות שגדלו בקרקע של נכרי. שורשה של מחלוקת זו בהגדרת תפקידו של בעל שדה בשנת השמיטה. לדעת הבית יוסף (ש"ת אבקת וכול סימן כ"ד) על בעל השדה מוטלת חובה מטעם המלך, הקב"ה, לומר בפה מלא כי הוא מפקיר את פירותיו, ואם לא עשה כן - אין לפירות אלו דין הפקר. אולם, לדעת המב"ט (ש"ת חלק א' סימן א', ומהר"ט חלק א' סימן מ"ג) הפירות הם "הפקר" גם אם בעליהם אינו מפקיר אותם, משום שהמלך, הקב"ה, מפקירם. לפיכך הם נחלקו אם פירות נכרים מופקרים ועומדים. הבית יוסף סובר שאינם מופקרים, שהרי גם פירות של ישראל אינם הפקר עד שיפקירם, ואין עילה שפירות של נכרי יהיו הפקר מאליהם, וכמובן שהנכרי אינו צריך להפקירם בעצמו. ואילו המב"ט אשר סבור כי פירות שביעית נעשים הפקר מאליהם, נוקט כי גם פירות של נכרי מתפקרים כי כך דין התורה שכל פירות הארץ נהיים הפקר מאליהם בשנת השביעית.

הפרשת תרומות ומעשרות מפירות שביעית: עתה הגענו אל הנושא שבו פתחנו, האם פירות של נכרים הגדלים בשביעית בארץ ישראל חייבים בתרומות ובמעשרות, אם קנאם יהודי לפני שנגמרה מלאכתם [אם נגמרה מלאכתם על ידי הנכרי, לכל הדעות הם פטורים מתרומות ומעשרות]. הבית יוסף סובר שהם חייבים בהפרשת תרומות ומעשרות. טעם הדבר: הן לדעתו אין קדושת שביעית בפירות הגדלים בקרקע נכרי, ולפיכך היהודי שקנאם לפני שנגמרה מלאכתם אינו חייב להפקירם כדין פירות שביעית. משכך, אין עילה שפירות אלה יהיו פטורים מתרומות ומעשרות, שהרי רק פירות הפקר פטורים מהפרשת תרומות ומעשרות.

ואילו המב"ט סבור שפירות שביעית פטורים מתרומות ומעשרות ושני נימוקים באמתחתו. האחד, טענתו של הבית יוסף שעילת הפטור של פירות שביעית היא מפני שהם הפקר, אינה מקובלת עליו אלא לדעתו הם פטורים מהפרשת תרומות ומעשרות מפני שכך קבעה תורה שכל יכול הגדל בשביעית פטור מתרומות ומעשרות! זאת, ועוד: לדעתו הן פירות נכרים קדושים גם קדושים בקדושת שביעית, ולפיכך לשיטתו הם אף מופקרים מאליהם... ואם כך ודאי פטורים הם מהפרשת תרומות ומעשרות.

שינויי גירסאות בגמרתנו: ראוי לציין כי המהר"ט מוכיח את דעתו מן האמור בגמרתנו "ארעא נמי רחמנא אפקריה" - גם את הקרקע הפקיר הקב"ה [לעניין כניסת אנשים ללקוט בה פירות שביעית]. הרי שההפקר נעשה מאליו ולא בעל הבית הוא המפקיר. ואילו את דעת הבית יוסף אפשר ליישב כי כוונת הגמרא "ארעא נמי רחמנא אפקריה" - גם את הקרקע **ציווה** הקב"ה להפקיר, אך אין ההפקר נעשה מאליו. לימים מצא בעל פאת השולחן מהדורה של התלמוד הבבלי בה הגירסה היא "ארעא נמי אפקרא" בלא הפתיח "רחמנא". יתכן מאד שגירסה זו עמדה לפני מרן הבית יוסף ולא כתוב בה כלל שההפקר נעשה מאליו.

אכן בגמרות שלפנינו לא כתובה המילה "רחמנא", ואילו הר"ן מצטט את נוסח הגמרא עם המילה "רחמנא".

שדה של אשה: לקראת סיום נביא הוכחה אחת מעניינת שכתב המנחת חינוך (מצווה פ"ד) כדעת הבית יוסף. ספר החינוך כותב על מצוות שמיטה: "ונוהגת בזכרים ונקבות". נשים? הן פטורות הן ממצוות עשה שהזמן גרמא! [מצווה שקיומה מותנה במועד מסוים]. על כרחך שהפירות הפקר מאליהם, שאם לא כן פירות הגדלים בשדות השייכים לנשים לא היו הפקר! [ראוי לציין כי גם לדעת הבית יוסף בשדה השייך לאשה נוהגת מצוות שביעית, אלא שיש לברר מדוע! ועיי"ש עוד בדרך אמונה דעת החזון איש להלכה].

דף מב/א ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו

הפקרת השדה בשמיטה כיצד?

גמרתנו עוסקת בלקיטת פירות שביעית, וראויה היא שנה זו, שנת השמיטה, להתוודע בה לנושא הפקרת השדה בשמיטה.

ציוותנו תורתנו הקדושה (שמות כג/א-יא): "וְיָשֹׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאֶתָהּ. וְהִשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטְנָה וְנִשְׁתַּפְּתָה וְאָכְלוּ אֲבִיגַי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל מִיַּת הַשָּׂדֶה בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ". כלומר, יש להפקיר בשמיטה את כל גידולי הקרקע הקדושים בקדושת שביעית. בכלל ציווי זה מחוייב בעל הקרקע להעמידה לרשות הכלל, לפתוח את שעריה ולהניח לכל החפץ להיכנס וללקוט מתנובתה כאוות נפשו. אם אינו עושה כך, הרי הוא מבטל מצוות עשה.

פריצת גדרות השדה: במכילתא (משפטים כ/ח) נאמר כי הדין היה נותן שבעל השדה יפרוץ את גדריה כדי לפתחה לכל, אך גדרו חכמים שלא יעשו כן מפני תיקון העולם, שלא יכנסו גם נכרים לשבוע מפירות השמיטה (שמטת קרקעות פרק י"א הערה ג' בשם ראשונים ואחרונים), והסתפקו בכך שפתח השדה לא ינעל. יש שדייקו כי כשם שאם היו מותרים את הדין על תילו, לפרוץ פרצות בגדרות השדה, היה השדה פרוץ ביום ובלילה, כך גם את שער השדה יש להשאיר פתוח בכל שעות היממה (דרך אמונה שמיטה ויובל פרק ד' הלכה כ"ד בביאור ההלכה). עם זאת כתבו הפוסקים, שבמקרה שהמעבר לשדה הוא דרך הבית, אין חייב בעל השדה להשאיר את ביתו פתוח לכל, אלא דיו בכך שיתלה שלט בו ויורט היכן ניתן לקבל מפתח (ציון ההלכה שם אור רצ"ג ששמע בשם החזו"א, עיי"ש, וכן בספר פירות שביעית שם הערה כ"ב והערה כ"ד בשם פוסקי זמנינו).

האם רק פירות השדה הפקר, או גם הקרקע והעצים עליהם הם גדלים?

ובכן בגמרתנו מבואר כי "ארעא נמי הפקירא" לעניין לקיטת הפירות. לא הפקר במלואו מובן המילה, אלא הפקר המוגבל לצורך לקיטת הפירות. לפיכך אין רשות להכנס לשדה כדי לקצר דרך, ואפילו לא כדי ללקוט פירות שאפשר ללקוט אותם מחוץ לשדה, גם אם לקיטתם מתוך השדה קלה יותר. לאחר לקיטת הפירות אין רשאי הלוקט להשתהות בשדה, אלא עליו להתפנות ממנה מיד. אם

כאשר הגיעו עם קהל רב ועצום לאותו פרוש, פנה אליו רבי עקיבא איגר ואמר לו כי בא אליו לפי ששמע שאינו יכול לצאת מבית הכנסת. אוי לי, הצטער הפרוש, שהטרחתי את גדולי הדור ואת כל הקהל... שאל אותו רבי עקיבא איגר: ואילו ידעת שנבוא לא היית נודר?

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

מרת **מלכה שוורץ** ע"ה

ב"ר חיים יהושע עדער ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשל"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **טוביה אליעזר שוורץ** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **דאבריש וידבסקי** ע"ה

ב"ר אברהם וסרצוג ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל

ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב בתמוז תשכ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **אברהם הנדלר** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

אין בשדה גידולים הקדושים בקדושת שביעית - אסורה הכניסה אליו מכל וכל. הגדרת הפקר השדה מתמצת בפירושו של הר"ן: "שהתורה לא הפקירה לשדה אלא ללקט פירותיה". עם זאת בתוך שנת השביעית אין בעל השדה רשאי ללקט את פירותיו מן השדה ולהניחם בפתח חצירו כדי שלא יכנסו אל שדהו, אלא מצוות השביעית מצווה עליו להניח את שדהו פתוח לכל כדי שיטלו ממנו פירות.

עד מתי מופקרת הקרקע לצורך לקיטת פירות? השאלה המתבקשת היא עד מתי הקרקע מופקרת לצורך לקיטת פירות שביעית. כידוע, רבים מפירות השביעית נלקטים בשנה השמינית, כי קדושת פירות העץ נקבעת לפי מועד חנטתם, ולפיכך פירות שחנטו על העץ בשנה השביעית הרי הם קדושים בקדושת שביעית וכך לפנינו בשנה השמינית פירות שביעית המופקרים לכל. האם גם בשנה השמינית רשאים הכל להכנס אל השדה כדי ללקט את פירות השביעית שבו?

הגר"ח קנייבסקי שליט"א (דרך אמונה שמיטה ויובל פרק ז' הלכה י"ח בביאור ההלכה) מעלה חידוש בעניין, תוך שהוא מוכיחו מדברי הרמב"ם, כי הפקרת הקרקע לצורך לקיטת הפירות אינה כרוכה אך ורק בכך שהפירות הפקר אלא היא מותנית בשנה השביעית. לאמר, רק בשנה השביעית מופקרת הקרקע לצורך לקיטת פירות שביעית! לאחר השנה השביעית רשאי בעל השדה למנוע כניסת אנשים אל שדהו ולהורות להם להמתין עד אשר ילקט עבורם את הפירות. זאת בתנאי שעילה מוצדקת משמשת כבסיס לסגירת השדה לכל דורך, שאם לא כן כופין על מידת סדום ואין לו רשות לעכב ביד אחרים מליטול פירות שהפקירה התורה עבורם.

דף מז/ב ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל

הגדרת הבעלות הממונית של בעלי חברה בע"מ

לפני שנים רבות נדרש בית משפט בבריטניה להתייחס לסוגייה משפטית סבוכה שלא נידונה לפני כן בערכאה כל שהיא.

הראשון שהקים חברה בע"מ: מעשה שהיה כך היה: סוחר עורות יהודי בשם אהרן סלמון החל לחשוש לגורלו, משנוכח בסוחרים שכשלו במסחרם ונושלו מביתם ומכל רכושם אשר נגבה ועוקל כתמורה לחובותיהם. הרהורים נוגים אלה גרמו לו להגות רעיון מבריק: הוא הגדיר את בית העסק שלו כ"חברה בערבון מוגבל".

לווה שאינו חייב לשלם: כאשר אדם חייב ממון חל "שיעבוד הגוף" ו"שיעבוד נכסים". שיעבוד הגוף היינו: מחויבותו האישית של הלווה לשלם את החוב. שיעבוד נכסים היינו: נכסי המלווה משתעבדים לחוב. אהרן סלמון זה, ביתק במעשהו את הקשר בין שיעבוד הגוף לשיעבוד הנכסים וגרם לכך שבית העסק שלו הפך ליישות עצמאית בעלת ממון, ונכסי בית העסק בלבד שועבדו לחובות העסק, אך שיעבוד הגוף לא היה על חובות אלו, שהרי אם גוף אין כאן, שיעבוד מנלן. לאחר מכן, אהרן רכש את מניות העסק ונהיה לבעלים המאושר של הישות האוטונומית הזו. כלומר, בעלת החובות היא 'החברה', והוא בעליה של החברה, אך נושים יכולים לפנות אל נכסי החברה בלבד שהרי לא הוא לווה אותם ומעולם לא התחייב לפרעם...

באחד הימים התממש חזון הבלהות שלו ובית העסק קרס. כשהתדפקו הנושים על דלתו השיב להם בתמימות כי הוא משתתף בצערם, אך אין לו כל קשר לחובות החברה. הפרשה התגלגלה בבתי משפט שונים, הגיעה עד לבית מושב הלורדים ולבסוף הוכרה המצאתו הידועה בכינוי "חברה בע"מ" - חברה בעירבון מוגבל. עירבון החברה להשבת חובותיה - מוגבל, אינו מתייחס לבעליה כי אם לנכסי החברה בלבד.

"אפותיקי מפורש": ההמצאה הזו מוכרת היטב בעולם ההלכה כבר אלפי שנים. גמרא ערוכה היא במסכת גיטין (מא/א) כי אפשר לעשות "אפותיקי מפורש", כלומר: הלווה מעמיד חפץ מסויים ומתנה עם המלווה כי מחפץ זה בלבד יכול המלווה לגבות את חובו [בגמרא מדובר על לווה המעמיד קרקע לפירעון ואומר: לא יהיה לך פירעון אלא מזו, ואם נשתדפה השדה הפסיד המלווה]. אין בכך חידוש גדול מפני שבענייני ממון יכול אדם להתנות כל דבר-מה שיעלה על דעתו, ואם הסכימו הצדדים לדבר - הרי הוא תקף. הקימו, איפוא, אנשים אחדים חברה בע"מ, נניח בנק.

בנק רשאי ללוות בריבית? כעת הבנק מבקש ללוות כסף בריבית מיהודים. יש מן הפוסקים הסוברים שאין בכך איסור ריבית מן התורה! טעם הדבר: אין לווה שהתחייב אישית להחזיר את הכסף ולשלם את הריבית, אלא נכסי החברה בלבד מחוייבים להחזרת הכסף, ולא אסרה תורה לקיחת הלוואה בריבית אלא על ידי אדם המתחייב בעצמו להלוואה (עיינין שו"ת מהרש"ג יו"ד סימנים ג - ה; שו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן כ"ח, שו"ת חלקת יעקב יו"ד סימנים ל"ז - ס"ה - ע, ועוד).

בנק רשאי להלוות בריבית? כאשר נבקש לברר אם כשהבנק מלווה בריבית ליהודים בעליו עוברים על איסור תורה, הרינו נוגעים בשרשו של נידון רחב וענף ביותר שהתפתח במאות השנים האחרונות. לכאורה עלינו לקבוע שהדבר אסור, שכן הלווה מן הבנק מתחייב בעצמו להחזיר את הלוואה ואת הריבית. מי הם בעלי הבנק? השותפים שהשקיעו כסף בהקמתו? הרי לנו אנשים שחברו יחד להקים חברה ובשכל רב הצליחו להביא למצב שאינם ערבים אישית להלוואות שהם לוקחים באמצעות החברה אך הם דורשים ערבות אישית להלוואות שהם נותנים לאנשים פרטיים. מדוע שהדבר יהיה מותר? יש מהפוסקים שציידו כי אין בדבר איסור ריבית מן התורה מפני שבעלות על חברה בע"מ שונה מבעלות רגילה על ממון.

מהי בעלות רגילה ומהי בעלות שאינה רגילה? לשם כך הבה נתבונן בדברים הבאים.

ההבדל בין ממון 'ציבורי' לממון משותף: כשם שאדם אחד יכול להיות בעליו של חפץ מסויים, כך מספר בלתי מוגבל של אנשים יכול להיות בעלים משותף של חפץ. ברם, מבחינת החובות והזכויות אין הבדל בין בעלים יחיד לבין בעלים שותפים, מלבד העובדה שהשותפים חולקים ביניהם את החובות ואת הזכויות של החפץ לעומת הבעלים היחיד שכל הזכויות וכל החובות - שלו הם. שונה הוא ממון הנמצא בבעלות 'ציבורית', איש אינו יכול לקחת אותו לעצמו כי הוא שייך ל'ציבור', אך אי אפשר להצביע על אדם מסויים ולומר כי הוא הוא בעלים של הממון!

ברצוננו לברר, איפוא, אם יש אפשרות שממון לא יהיה שייך לאדם מסויים [בעלות יחיד] או לאנשים מסויימים [בעלות שותפים] ובכל זאת לא יהיה הפקר, כי הוא רכוש 'ציבורי'.

רכוש 'ציבורי': ובכן הגדרת רכוש כ'ציבורי' מוזכרת במקומות אחדים בתלמוד לגבי "ממון בני העיר". כל המבנים הציבוריים שבעיר, דרכיה ונכסיה, שייכים לכל בני העיר! אם יתאספו כולם יחד ויחליטו למכור את עירם - החלטתם תקפה, אך כמובן שאיש מבני העיר אינו יכול למכור את חלקו לאדם שאינו מבני העיר. זאת, ועוד: ההשתתפות בנכסי העיר אינה דורשת קניין עם ההתיישבות במקום ואינה דורשת מכירה עם עזיבת אחד מבני העיר את המקום. הרי לנו ממון 'ציבורי'.

בגמרתנו אנו מתוודעים לכך כי יש גם ממון ציבורי בעל דרגות פחותות מ"ממון בני העיר". במשנתנו מבואר כי המודר הנאה מחבירו רשאי ליהנות מ"דבר של עולי בבל", כגון: בור שכרו יהודים שהתגוררו בבבל, כדי שבעלותם לבית המקדש יהיו להם מים לשתייה. בורות אלה מוקנים על ידם לכל ישראל. מה בכך? הן האדם שהדירו הנאה הוא חלק מעם ישראל! המפרשים מסבירים כי ממון ציבורי זה מוגדר כ'הפקר' מבחינת ייחוסו לבעליו. אין לו בעלים מוגדר, לא אדם פרטי ואף לא אוסף של אנשים פרטיים; אין כל אפשרות בעולם למכור אותו ובכל זאת אין הוא 'הפקר' ואין אדם יכול לזכות בו לעצמו (ראה לשון הר"ן. אולם ראה לשון הרמב"ם בפירוש המשניות, ועיי' שו"ת חלקת יעקב שם).

בנידוננו לגבי חברה בע"מ דינו בבעלות דוגמת "ממון בני העיר". יש מן הפוסקים שקבעו כי גם בעלות על חברה בע"מ אינה בעלות 'רגילה', שהרי אף אחד מן השותפים אינו יכול לעשות בה כחפצו. האם בעל מניות בבנק יכול למכור אפילו דלפק אחד? כמובן שלא. בעלותו, איפוא, מוגבלת לחלק ערטילאי בחברה, יש לו זכויות בחברה ותו לו. אותן הוא רשאי כמובן למכור, אך אין כאן בעלות רגילה. לפיכך יש מן הפוסקים שנקטו, כי חברה בע"מ המלווה בריבית, בעליה אינם עוברים על איסור ריבית מן התורה, כי אין זה נחשב שבעלי הבנק הם המלווים את הכסף (ראה חלקת יעקב שם, וראה במנחת שלמה שם שהביא דעה זו וחלק עליה בתוקף).

ראוי לציין כי דעת גדולי הפוסקים כי גם אם ריבית מן התורה אין כאן, ריבית מדרבנן יש ויש [והביאו הוכחות ברורות לדבר - ראה חלקת יעקב שם], ולפיכך יש לערוך "היתר עסקה", עליו הרחבנו במסכת בבא מציעא - ראה "מאורות הדף היומי" כרך ה' עמוד רכ"א.

- ודאי שלא. לא הייתי מטריח את גדול הדור, אני הייתי רץ אליו - "מותר לך" "מותר לך" "מותר לך", קרא רבי עקיבא איגר...

דף מח/א המודר הנאה מחבירו

התרת הנדר

מרבני הונגריה היה רבי יוסף נובל. מעשה ואחד מבני עירו כעס על אחיו והדירו מלדרוך על סף ביתו. ניסו אנשים לפייסו ולא עלה בידם, הלה עמד בנדרו ולא אבה להתיר. יום אחד ישב האח המדיר בביתו והנה הוא שומע קול הלמות גרזן. יצא בבהלה וראה: פועל עומד והורס את מפתן הבית, והרב עומד על גביו. כשראהו הרב חייך ואמר לו: הותר הנדר, עתה יכול אחיך להכנס לביתך...

צעילוי נשמת

מרת **חנה שרה גלדצהלר** ע"ה

ב"ר נפתלי שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ג בתמוז תשכ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו
ר' לוסיאן גלדצהלר ומשפ' שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **אלישבע שרה ארדן** ע"ה

ב"ר מאיר אליעזר ז"ל
נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

**ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא**

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

